

Eugeniusz Niezbecki

Nauczenie języków zachodnioeuropejskich
w szkołach średnich Lubelszczyzny
/stan i perspektywy/

I. Ogólna ocena sytuacji w zakresie nauczenia języków
zachodnioeuropejskich

1. Zasięg nauczenia języków zachodnioeuropejskich

Dane pochodzące z 29 liceów ogólnokształcących Lubelszczyzny wskazują na istniejące dysproporcje w organizacji nauczenia języków zachodnioeuropejskich. Stan ten ilustrują poniższe tabele.

Tabela 1

Zasięg nauczenia
języków zachodnioeuropejskich w kl. I-IV liceów ogólnokształc.

Rok szk.	liczba uczni.	język			
		angielski ucz.	francuski % ucz.	niemiecki % ucz.	hiszpański % ucz.
73/74	13224	3651	33,01	1121	10,71
74/75	13594	3746	31,91	1018	8,71
75/76	13136	3841	32,01	858	7,21

Tabela 2

Zasięg nauczania
języków zachodnioeuropejskich w kl. I lice ogólnokształ.

Rok szk.	liczba uczn.	język							
		angielski ucz.	francuski ucz.	niemiecki ucz.	łaciński ucz.				
73/74	4021	1154	35,2	267	8,2	1501	45,81	353	110,8
74/75	3897	1032	31,3	209	6,3	1666	50,41	398	112,0
75/76	3287	999	33,5	198	6,7	1395	46,81	389	115,0

Tabela 3

Dysproporcje
w nauczaniu języków zachodnioeuropejskich w lic. ogólnokształ.

Rok szk.	Klasa	język			
		angielski %	francuski %	niemiecki %	łaciński %
1973/74	I - IV	33,0	10,1	48,6	8,3
	I	32,2	8,2	45,8	10,8
1974/75	I - IV	31,9	8,7	49,3	10,1
	I	31,3	6,3	50,4	12,0
1975/76	I - IV	32,0	7,2	49,7	12,1
	I	33,5	6,7	48,8	13,0

Powyższe tabele wyraźnie wskazują na zarysowujące się niekorzystne tendencje:

- a/ zmniejszanie się zasięgu języka francuskiego,
- b/ zwiększanie się zasięgu języka łacińskiego,
- c/ nieco za niski zasięg języka angielskiego, zwłaszcza wobec faktu, że już od kilku lat kończą UMCS absolwenci filologii angielskiej/filologii germańskiej i romańskiej - jeszcze nie/.

Rażące dysproporcje wynikają przede wszystkim z niezadawalącego stanu kadry: brak jest szczególnie nauczycieli języka francuskiego. Największy zasięg nauczania ma język niemiecki, ale i tutaj sytuacja tylko z pozoru jest dobra, gdyż języka tego uczy wielu nauczycieli nie mających pełnych kwalifikacji /około 68 %/. Często bywa tak, że na wybór danego języka zachodnioeuropejskiego decydujący wpływ ma możliwość zna-

lenia jakiegokolwiek nauczyciela.

W 38 szkołach zawodowych i resortowych w roku szkolnym 1975/76 na ogólną liczbę 24 253 uczniów języka zachodnioeuropejskiego uczy się jedynie 4 817 uczniów, co stanowi ok. 20% ogólnu uczniów w szkołach tego typu. Ponadto dla 2550 uczniów /ponad 50% /język ten jest przedmiotem nadobowiązkowym.

2. S t a n k a d r y n a u c z y c i e l i j ę z y k ó w
z a c h o d n i o e u r o p e j s k i c h

Stan kadry w naszym województwie ciągle nie jest zadowalający ani pod względem ilościowym ani jakościowym. Starsza kadra stopniowo zmniejsza się, a jednocześnie dopływ do szkół absolwentów wyższych uczelni nie jest wystarczający. Z powodu braków kadrowych języków obcych uczyć często nauczyciele starsi znający np. język niemiecki z czasów okupacji albo nauczyciele innych specjalności znający język obcy np. z uczeszczenia na na lektorat. Pierwsi nie mają z reguły przygotowania metodycznego, dądrzy - metodycznego i metodycznego. Okoliczności te ujemnie rantują na poziom i wyniki nauczania języków obcych. Szczegółowe dane dotyczące kadry nauczycieli języków zachodnioeuropejskich we wszystkich szkołach województwa lubelskiego przedstawia /patrz tab. 4/.

Z danych zawartych w tabeli wynika, że poważny procent nauczycieli nie ma wymaganych kwalifikacji lub przeszkodził im emerytalny. Wielkość te dla poszczególnych języków kształtują się następująco:

- język angielski - 68,8% nauczycieli
- język francuski - 55% nauczycieli
- język niemiecki - 68,1% nauczycieli
- język łaciński - 87,5% nauczycieli

Zwraca również uwagę duży stopień feminizacji zawodu /ponad 70%/. Dopływ młodych кадр nauczycieli języków obcych jest jeszcze niewielki. W okresie ostatnich trzech lat zaangażowano zaledwie kilku nauczycieli z pełnymi kwalifikacjami!

- języka angielskiego - 3 nauczycieli
- języka francuskiego - 1 nauczyciela
- języka niemieckiego - 4 nauczycieli
- języka łacińskiego - 1 nauczyciela

Tabela 4

Stan kadry
nauczycieli języków zachodnioeuropejskich w roku szk.
1975/76

język	Wyk- ształ- cenie	Wiek									
		poniżej 25	26-40	41-55	56-60	powyżej 60	Ogółem				
ang.	MGR										
	fil., an	1	3	3	1	1	1	1	1	1	10=32
fran.	MGR										
	fil., r.	2	5	6	2	3	1	1	1	1	22=32
niem.	MGR										
	fil., r.	1	1	1	1	2	1	1	1	1	8=18
inaczej	MGR										
	fil., E.	1	1	15	2	4	1	1	1	1	22=69
Zac.	MGR										
	fil., k.	1	5	3	11	7	10	1	3	2	44=69
inne	MGR										
	inne	1	1	1	1	1	1	1	1	1	11=16

Angażowanie nauczycieli nie mających wymaganych kwalifikacji było często konieczne. Innym niekorzystnym zjawiskiem jest spotykany tu i ówdzie podział przedmiotu "język obcy" w jednej szkole między 3 - 4 nauczycieli innych specjalności /po kilka lub kilkanaście godzin/.

Aby zagościć braki kadrowe i podnieść kwalifikacje nauczycieli na wyższy poziom, władze oświatowe we współpracy z innymi placówkami /Instytut Kształcenia Nauczycieli, Instytut Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych/ podejmują wysiłki w celu objęcia różnymi formami doskonalenia zawodowego czynnych nauczycieli języków obcych. Konkretnie dane prezentuje zamieszczony zestawienie /patrz tab. 5/.

Stwierdzić przy tym należy, że nie wszyscy skierowani na studia poddawali wymaganiom. Aktualnie spośród 21 skierowanych osób studiuje zaocznie 12 nauczycieli.

Przy tej okazji trzeba również wspomnieć o ciekawej inicjatywie Zarządu Okręgu Lubelskiego Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego. Aby przy najmniej częściowo wypełnić lukę po kon-

ferencjach przedmiotowo-metodycznych dla nauczycieli i umożliwić im kontakt z najnowszymi prądami w metodyce nauczania języków obcych, PTN w porozumieniu z Towarzystwem Władzy Powiatowej, Klubem Międzynarodowej Pracy i Książki, Instytutem Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych oraz Sekcją Lektorów Komisji Nauki ZNP prowadzi od kilku lat cykl spotkań szkoleniowych dla nauczycieli i lektorów języków obcych. Spotkania odbywają się co 2 - 3 miesiące /4 razy w ciągu roku szkolnego/ i składają się z 2 części:

Tabela 5
Formy podnoszenia kwalifikacji
nauczycieli języków zachodnioeuropejskich

Rok szkol- ny	język	Stud. zaocz.	Nauczyciele podnoszący kwalifikacje		Kursy kraj.	Kursy zagr.	Stud. przedm. metod.
			Stud. i podrz. do	Stud.			
1973/74	ang.	3	X	X	1	1	2
	niem.	5	X	X	4	1	3
1974/75	ang.	3	X	X	2	1	2
	niem.	3	X	X	2	1	2
1975/76	ang.	3	X	X	6	6	7
	niem.	3	X	X	4	1	3
razem		21	-	3	23	11	32
							18

X - Dana forma doskonalenia nie była prowadzona.

- prelekcja w języku polskim dla wszystkich grup językowych na tematy z dziedziny metodyki lub psychologii nauczania języków obcych oraz dyskusja;

- zajęcia o charakterze konwersacyjnym w poszczególnych grupach językowych.

Zajęcia w grupach prowadzą obokrajobowcy zatrudnieni w Instytutach i zakładach filologii obcych UMCS. O powodzeniu tej formy doskonalenia świadczą udział w szkoleniu nauczycieli z odległych niejednokrotnie zakątków Lubelszczyzny. Dla nich, pracujących w warunkach względnej izolacji językowej spotkania stwarzają możliwość zapoznania się z nowościami w metodyce nauczania języków obcych i okazję do kontaktu z żywym językiem.

3. Baza nauczania języków - warunki lokalowe i środki dydaktyczne.

Warunki lokalowe oraz zaopatrzenie w pomoce naukowe uległy w ciągu ostatnich trzech lat znacznej poprawie. Przeciętne wydatki na samą modernizację procesu nauczania języków obcych w liceach ogólnokształcących wyniosły przedmiotnie na jedną szkołę:

w roku szkolnym 1973/74 - ok. 7 700 zł
 w roku szkolnym 1974/75 - ok. 9 100 zł
 w roku szkolnym 1975/76 - ok. 13 700 zł

Obok szkół mających już nowoczesne laboratoria językowe lub dobrze urządzone i wyposażone pracownie języków obcych jest jeszcze wiele jednostek, które mają duże braki w zakresie. Szczególnie dotkliwe braki stwierdza się w zakresie: - nagrań tekstów podręcznikowych na taśmach magnetofonowych, - nagrań ćwiczeń i dialogów na taśmach, - zestawów przeźroczny,

- tematycznych elementów obrazkowych do tablicy flanelowej.
- Przeciętne wyposażenie w niektóre pomoce naukowe do nauki języków zachodnioeuropejskich w liceach ogólnokształcących w roku szkolnym 1975/76 w przeliczeniu na jedną szkołę przedstawia się następująco:

  - rzutniki przeźroczy - 1 szt.
  - rzutniki pisma /grafoskopy/ - 0,3 szt.
  - magnetofony - 1 szt.
  - tablice flanelowe - 1 szt.
  - taśmy magnetofonowe - 7 szt.
  - słowniki dwujęzyczne - 15 szt.
  - lekturki do samodzielnego czytania - 57 szt.

4. Intensyfikacja procesu dydaktycznego - wychowawczego na lekcjach

Wśród nauczycieli języków zachodnioeuropejskich jest wielu wybitnych i ambitnych specjalistów, którzy wypracowują nowoczesne metody nauczania, śledzą postęp i wprowadzają do swojej praktyki pedagogicznej najnowsze zdobycze metodyki nau-

czania języków obcych. Jest jednak jeszcze spora grupa nauczycieli, którzy na ogół stosują tradycyjne metody nauczania, nie sprzyjające efektywnemu podnoszeniu sprawności językowych. Sytuacja taka jest spowodowana brakiem odpowiednich warunków lokalowych, cawianą powyzszą trudną sytuację kadrową uniemożliwiającą np. podział licznych klas na grupy, co znacznie poprawia warunki pracy, brakiem potrzebnych pomocy naukowych, a także niezajomością nowoczesnych metod i technik nauczania w pewnej części nauczycieli. Wyjściwa drogą postulat objęcia różnymi formami systematycznego doskonalenia wszystkich nauczycieli języków obcych. Postulat ten jest możliwy do spełnienia.

5. Praca z uczniem zdolnym

Pracy z uczniem zdolnym poświęca się w nauczaniu języków obcych coraz większą uwagę. W ok. 70% liceów ogólnokształcących istnieją kółka językowe, większość z nich pracuje dobrze przyczyniając się do czynnego opanowania języka obcego przez uczniów.

Od r. 1971 jest organizowany przez Współpracę z Alliance Francaise konkurs znajomości języka francuskiego. W konkursie tym bierze co roku udział ok. 15-20 uczniów z naszego województwa. W roku szkolnym 1976/77 obodęzicie się pierwsza Olimpiada języka angielskiego, a w roku 1977/78 - Olimpiada języka niemieckiego. W lecie 1975 r. grupa uczniów z naszego województwa uczestniczyła w wakacyjnych obozach językowych z udziałem nauczycieli z zagranicy. Pierwsze doświadczenia wskazują na duże korzyści płynące z uczestnictwa w obozie.

6. Pozitomi wyniki nauczania

Problem pozitomi i wyników nauczania jest sprawą trudną do precyzyjnego określenia przede wszystkim ze względu na brak kompleksowych badań w tym zakresie. Niemniej jednak spostrzeżenia wyniesione z wizytacji w szkołach oraz wyniki egzaminów wstępnych na studia wskazują na duże różnicowanie pozitomu szkół. Wynika ono z warunków istniejących w poszczególnych

- szkołach, zwłaszcza zaś takich czynników, jak:
  - obsady kadrowej,
  - wyposażenia w pomoce naukowe,
  - liczebności grup uczniów,
  - metod i techniki nauczania,
  - nasylenia lekcji pomocami naukowymi i umiejętnością ich wykorzystania na lekcji.
- Stosunkowo najlepsze wyniki nauczania osiągają licea z poszerzonym programem nauczania języka obcego, szkoły dobrze wyposażone w pomoce naukowe oraz szkoły, w których pracują nauczyciele dobrze przygotowani do swej pracy, a jednocześnie ambiltni i potrafiący rozbudzić zainteresowanie przedmiotem.

II. Zadania związane z modernizacją nauczania języków obcych

1. Organizacja i zasileg nauczania języków obcych

- a/ Ze względu na duże braki kadrowe sytuacja w tej dziedzinie jest trudna i nie da się jej poprawić w przeciągu krótkiego okresu czasu. Tym niemniej, aby jej nie pogarszać należy zapewnić dopływ do zawodu nauczycielskiego tylko pełno kwalifikowanych kadr. W tym celu Kuratorium Oświaty i Wyżownia powinno podjąć współpracę z instytutami i zakładami filologii obcych UMCS i przy wsparciu ich dyrektorów i kierowników prowadzić wśród studentów trzeciego i czwartego roku akcje na rzecz podejmowania pracy w zawodzie nauczycielskim. Będzie można wówczas pomyśleć o przywróceniu właściwych proporcji zasięgu nauczania poszczególnych języków.
- b/ Szczególna rola przynada wizytatorowi KOiW w zakresie opieki nad kadrą nauczycieli języków obcych. Należy dążyć do zwiększenia efektywności jego poczynań dotyczących szczególnie poradnictwa fachowo-metodycznego, oceny pracy nauczyciela, prawidłowości obsady przedmiotu w szkołach oraz sensownego wykorzystania pomocy naukowych.
- c/ Rozważenia wymaga wystąpienia możliwości służbowego przenieszenia wybitnych nauczycieli do dobrze wyposażonych szkół wraz z zapewnieniem odpowiednich warunków bytowych, zwłaszcza mieszkania.

- d/ Należałoby doprowadzić do takiego stanu, aby w każdej szkole uczniowie udolnieni i przejawiający szczególne zainteresowanie nauką języków obcych mieli możliwość zaspokajania swoich potrzeb intelektualnych w dobrej i ciekawie prowadzonych kółkach językowych.
- e/ Aby umożliwić prawidłowy rozwój uczniów uzdolnionych należałoby rozważyć możliwość otwarcia w Lublinie klas z obcym językiem wykładowym /przynajmniej po jednej klasie z każdego języka/ oraz szkół lub klas z poszerzonym programem nauczania języków obcych /przynajmniej 6 szkół w Lublinie i po jednej w Deblinie, Kraśniku i Paławach/. Szkołom tym należy zapewnić wybitnych nauczycieli praktyków.

2. Kształcenie i doskonalenie nauczycieli

- Gała kadra nauczycieli języków obcych powinna być objęta obowiązkowym systemem kształcenia pod względem merytorycznym i metodycznym. Istnieje obecnie cały szereg form podnoszenia kwalifikacji nauczycieli języków obcych:
- kursy przygotowawcze do studiów,
  - studia zaoczne, na które nauczyciele są kierowani bez egzaminu,
  - studia poddyplomowe,
  - kursy zagraniczne,
  - studia przedmiotowo-metodyczne dla nauczycieli bez tytułu magistra,
  - kilkumiesięczne staże zagraniczne,
  - kursy specjalne.
- Należy wspomnieć, że w ramach tych form istnieje różnorodność, np. sądem różnych rodzajów kursów dla nauczycieli języka niemieckiego w NRD. Programy kursów gwarantują wypozaszenie uczestników w niezbędne przygotowanie fachowe i metodyczne. Trzeba doprowadzić do sytuacji, w której limity na poszczególne formy doskonalenia będą bezwzględnie realizowane.

3. Poprawa warunków i modernizacja metod i środków naucza-
nia języków obcych

- Dążyć należy do wyposażenia szkół w nowoczesne pomoce naukowe, umożliwiające stosowanie aktywnych metod nauczenia języków obcych. W tym celu Zjednoczenie Przemysłu Pomocy Naukowych i Zaopatrzenia Szkół powinno opracować i dostarczyć do "Czasu" zwłaszcza następujące pomoce naukowe:
- zestawy przeźroczyste,
  - nagrania na taśmach tekstów podręcznikowych, dialogów, ówczesnej wdrażających i sprawdzających, piosenek itp.,
  - serie tablic i ilustracji barwnych dostosowanych tematycznie do programów nauczania i podręczników szkolnych,
  - tablice flanelowe z kompletami elementów do nich.

Kuratorium Oświaty i Wychowania powinno zabezpieczyć środki finansowe na założenie laboratoriów oraz pełne wyposażenie w nowoczesne pomoce naukowe w pierwszej kolejności dla szkół z obcym językiem wykładowym, z poszerzonym programem nauczenia języka obcego oraz tam, gdzie przygotowanie nauczyciela gwarantuje efektywne ich wykorzystanie.

4. Rozwijanie różnorodnych form pracy w oparciu o jęz. obcych przez uczniów

a/ W tym zakresie szkoły muszą bazować na pracy z uczniem zdołnym. Powinno się stworzyć szerokie możliwości realizacji zainteresowań intelektualnych. W tym celu należy prowadzić kółko językowe we wszystkich szkołach, w których przewidziane jest nauczanie języków obcych. Spośród aktywnych uczestników tych kółek rekrutując się w poważnej części studentów filologii obcych.

b/ W celu stworzenia bodźców do rozwijania zainteresowań językowych uczniów należy organizować szkolne, wojewódzkie i międzynarodowe olimpiady ze wszystkich języków obcych z możliwością kierowania laureatów na studia bez egzaminów i wyróżniania ich nauczycieli.

c/ W dalszym ciągu należy kontynuować akcję wakacyjnych obcokrajowych dla wyróżniających się uczniów. Zajęcia powinny prowadzić obcokrajowcy oraz polscy wybitni nauczyciele języków obcych, a uczestniczyć w nich również uczniowie z zagranicy.

d/ Kuratorium Oświaty i Wychowania powinno honorować szkoły osiągające wysokie wyniki w nauczaniu danego języka przydzielaniem wyliczerek zagranicznych dla uczniów i nauczycieli tych szkół.

Nakreślone zadania są ambitne, jednak możliwe do zrealizowania przy podjętym wysiłku władz oświatowych, dyrekcji szkół i wszystkich instytucji mających na względzie podniesienie poziomu nauczania języków obcych w szkołach naszego województwa.